

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
t.a.v. Minister H. de Jonge
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Onderwerp : Gezamenlijke reactie op wetsvoorstel hulp in het stemhokje
Datum : 29 februari 2024
Referentie : 24-0926/MH
Inlichtingen bij : Marijke Hempenius, m.hempenius@iederin.nl

Geachte heer De Jonge,

Wij hebben met belangstelling en waardering kennisgenomen van het voorstel voor aanpassing van de kieswet. Het voorstel is om regels vast te stellen die het mogelijk maken bij verkiezingen bijstand te verlenen bij het stemmen in een stemhokje, ter bevordering van de toegankelijkheid van het stemproces.

Deze aanpassing van de Kieswet zorgt ervoor dat ondersteuning bij het stemmen voor een bredere groep mogelijk wordt. Dit vergroot de toegankelijkheid van het verkiezingsproces voor een diverse groep mensen. Zeker ook voor de ruim 2,5 miljoen mensen die laaggeletterd, analfabeet, anderstalig zijn of een cognitieve stoornis of verstandelijke beperking hebben. De wet die nu voorligt ondersteunen wij daarom van harte.

Kunnen stemmen is een mensenrecht

Volgens artikel 29 van het VN-verdrag Handicap hebben mensen met een beperking het recht om deel te nemen aan het politieke en openbare leven. Dit betekent onder meer dat zij zonder obstakels en zo zelfstandig mogelijk moeten kunnen stemmen en het recht hebben om in het stemhokje te worden bijgestaan.

Op dit moment mogen mensen met een verstandelijke beperking of bijvoorbeeld mensen met dementie nog geen assistentie krijgen in het stemhokje. Het wetsvoorstel dat nu voorligt regelt dat hulp in het stemhokje door een daarvoor getraind stembureaumedewerker gedaan wordt. Voor mensen met een fysieke beperking blijft ondersteuning door iemand naar keuze als mogelijkheid bestaan.

Het voorstel bevordert dat mensen op de verkiezingsdag zo zelfstandig mogelijk kunnen stemmen, door ervoor te zorgen dat voor iedereen die hierin een belemmering ervaart assistentie in het stemhokje mogelijk is. Voorwaarde is uiteraard wel dat de stemmer duidelijk kan aangeven hoe deze zijn stemrecht wenst uit te oefenen.

Aandachtspunten

Wij hebben veel waardering voor de zorgvuldige en uitgebreide toelichting op de wet. Ook de reactie op de verschillende inbrengen vanuit de consultatie is duidelijk en evenwichtig. Graag geven wij u een aantal aandachtspunten mee.

1. Ondersteuning naar keuze

In de Memorie van Toelichting (MvT) wordt uitgebreid ingegaan op de redenen om nu voor een brede groep stemmers die dit nodig heeft te kiezen voor ondersteuning door een getraind lid van het stembureau. Door de groep niet vooraf af te bakenen wordt gekozen voor een generieke dienst vanuit getrainde leden van het stembureau die voor verschillende groepen stemmers een verbetering kan betekenen. Wellicht dat ook voor jonge stemmers die voor het eerst stemmen dit kan bijdragen aan het naar de stembus gaan.

In de huidige wet kunnen mensen met een fysieke beperking assistentie naar keuze in het stemhokje krijgen. Die vrije keuze is ook in lijn met het VN-verdrag Handicap. Wij begrijpen uit de MvT waarom het wetsvoorstel zoals het nu voorligt uitgaat van hulp in het stemhokje door een getraind stembureaulid. Tegelijkertijd vinden wij het belangrijk dat er wel meer inzicht komt over de groep voor wie hulp naar keuze een betere optie is.

We vragen u om een experimenteerartikel in het wetsvoorstel op te nemen of een pilot te starten. Waarin in een beperkt aantal gemeenten geëxperimenteerd wordt met vrije keuze van ondersteuning. Doe tegelijkertijd nader onderzoek naar de behoefte van mensen aan eigen keuze van ondersteuning in het stemhokje, om helder te krijgen om wie/welke groepen dit gaat en wat de omvang is van deze groepen. Het experiment en het onderzoek kunnen bijvoorbeeld worden toegespitst op mensen met dementie/NAH, mensen die moeite hebben met lezen en schrijven en mensen met een LVB. Daarna kan vervolgonderzoek worden gedaan naar andere groepen. Wij dragen graag bij aan de invulling van zo'n experiment en onderzoek.

2. Begrijpelijke en toegankelijke informatie

Wij vinden het belangrijk dat bij inwerkingtreding van de wet de informatie over de verkiezingen en de mogelijkheden rond ondersteuning op een overzichtelijke en toegankelijke manier worden gecommuniceerd. Graag denken wij hierin mee.

De informatie over het verkiezingsproces moet voor iedereen toegankelijk en begrijpelijk zijn zodat meer mensen zelfstandig kunnen stemmen. Het helpt als mensen zich vooraf kunnen voorbereiden op de situatie in het stembureau. Bedenk vooraf ook goed hoe de ondersteuning in het stemhokje vormgegeven kan worden. Zorg ook voor rustige en prikkelarme stemmomenten en een overzichtelijke inrichting van het stembureau.

Het is belangrijk dat oefenen met een proefbiljet mogelijk blijft. Ook de wijziging van de vormgeving van het stembiljet kan bijdragen aan het vergroten van de toegankelijkheid van het stemproces. In de MvT lezen wij dat het de bedoeling is om de experimenten hiermee reeds bij de Europese verkiezingen van start te laten gaan.

3. Handhaaf begeleiding naar keuze voor mensen met een fysieke beperking in alle stembureaus

We vinden het belangrijk dat de bestaande ondersteuning om een begeleider naar keuze mee te nemen voor mensen met een fysieke beperking in elk stembureau gehandhaafd blijft. Daarnaast is het belangrijk dat in aanvulling op dit voorstel de mogelijkheden voor mensen met een fysieke beperking om zelfstandig te kunnen stemmen worden verruimd. Bijvoorbeeld door de stemmal in alle gemeenten beschikbaar te stellen.

4. Uitwerking, monitor en evaluatie

Wij kunnen ons goed vinden in het evaluatievoorstel om na 5 jaar de wet te evalueren door het sturen van een verslag over de doeltreffendheid en de effecten van deze wet in de praktijk aan de Staten-Generaal. Om de wet te kunnen evalueren is het belangrijk om vooraf goede afspraken te maken met betrokken partijen over opzet, uitvoering (waaronder de training aan stembureauleden) en communicatie rondom de hulp in het stemhokje.

Betrek hierbij de mensen om wie het gaat en hun representatieve organisaties. En bedenk ook op welke wijze de hulp in het stemhokje ook na afloop van de verschillende verkiezingen door de stembureauleden en centraal geëvalueerd wordt. Wij kunnen onze goed voorstellen dat dit onderdeel een plek krijgt in het proces-verbaal. Wij leveren graag een actieve bijdrage bij de implementatie van het wetsvoorstel door onze kennis actief te delen en toe te passen.

Wij hopen dat u onze aandachtspunten meeneemt bij de bespreking van het wetsvoorstel in de Kamer. We geven desgewenst graag een toelichting op onze inbreng.

Met vriendelijke groet,

Illya Soffer, Directeur Ieder(in)

The logo for 'ieder(in)' consists of the text 'ieder(in)' in a white, lowercase, sans-serif font, centered within a dark brown rectangular background.

Mede namens:

Luuk Jan Boon,
Oogvereniging en
Kennis over Zien*

Nicoline Versluys,
Sien

Dicky van de Kaa,
KansPlus

Ellis Jongerius,
LFB

Atie Schipaanboord,
ANBO-PCOB

Julie Meerveld,
Alzheimer Nederland

* Kennis Over Zien bestaat uit Oogvereniging, MaculaVereniging, Bartimeus, Koninklijke Visio en Robert Coppes Stichting

Han Mennen,
EMB Nederland

Fijke Mulder,
Helpende Handen

Arjan Beune,
Stichting ABC

Bouchaib Saadane,
NOOM

De brief wordt ondersteund door VGN en Stichting Lezen en Schrijven.

